

Testvérváros — három halmon

PLOVDIVI JEGYZETEK

Szeged testvérvárosairól szólva mintha ritkábban esne szó a bulgáriai Plovdivról. Talán mert oda kevesebben jutnak el, mint mondjuk Odesszába. Arra valóban csak repülővel rövid az út. Pedig számos érteke mellett kifejezetten turisztikai érdekessége okán is érdemes arra, hogy egyre többen megismerjék.

Már a Szófiából odavivő vonatból ritka látvány nyílik a magyar szemnek. Először viharfelhőnek tűnik, ami keletről közeledik, aztán kiderül: magas hegyek közé visz a szeszélyesen kanyargó vasút. Később az ablakból sárga terhük alatt roskadozó körtefák, végtelen paradicsommezők, szérűkben száradó dohánycsomókat látunk, meg egy-egy számár hátán bandukoló pásztort. És mindezt sűrűn váltogatja az ipari táj: gyárak, erőművek, új városkák.

Alig telik el jó másfél óra, és megpillantjuk a Marica völgyének síkságából váratlanul kiemelkedő híres plovdivi dombokat. Valamikor hét volt belőlük. Egyet a város sokezer éves története során épületanyagnak hordtak el. A három legalacsonyabb egybenőtt, ezen van az Óváros. *Hármat emel hát ki a szem.* A helybeliek szerényen csupán halmoknak nevezik őket, pedig jószírvél mindegyikük hajazza a mi Gellérthegyünket. De arrafelé a hegyek másfél ezer méternél kezdődnek, s állandó összehasonlítással ott is húzódnak a déli szemhatáron a *Rodope* láncai.

A várost, akárcsak Szegedet a Tisza, két részre osztja folyója, a *Marica*. Az otthoni Öreg bővizű hőmpolygésére azonban cseppet sem emlékeztet emez: széles medrének ilyenkor csak tizedét foglalva csörgedezik, a többen pár hónap alatt térdig érő fűcsomók meg kétméteres fűzsbokrok nőnek ki.

Az első benyomás tiszteletet parancsol. Alig száz év alatt közel félmillió nagyvárossá lett az egykori álmos balkáni kereskedelmi gócpont. Ipari negyedeiben főleg a gépipar fejlődött ki, többek között — a KGST-n belül szakosodva — itt gyártják a villanytargoncákat, az írógépeket, a különféle elektronikus masinákat. Hatalmas új lakótelepek szegélyezik minden oldalról. És joggal híres a kertészgazdaságairól. Egyik kirándulásunk alkalmával a gépkocsi legalább húsz percig robog a fémvázás üveg megleházak nem szűnő sora mellett. A helyi repülőtér főként ezeknek a termékeket küldi a szovjet, NDK, csehszlovák és nyugatnémet fogyasztókhoz. Ez a téma a vendéglátókkal folytatott beszélgetésben előhozza a magyarországi „bulgárkertészek” történetét és tőlük kell megtudnom, hogy a budapesti Bolgár Kultúra Házát annak idején éppen a hazánkba települt locsoló mesterek gyűjtéséből építették.

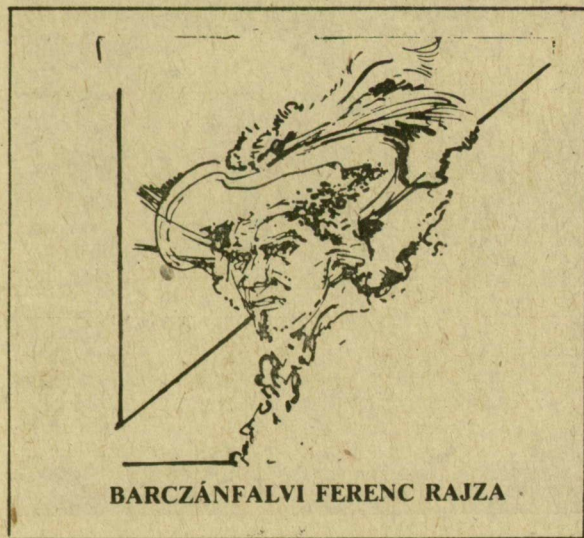
Plovdiv szellemi rangját nem lehet megérteni, ha nem tudjuk, hogy a fővároson kívül itt működik az országban *könyvtadó*. Széles profilú, a szépirodalmon kívül szakmai, műszaki, agrár stb. irodalmat is bocsát ki tekintélyes mennyiségben. Érthető, hogy a szófiái után itt a leg erősebb az írószövetség helyi csoportja. A 70 éves példányszámban megjelenő megyei lap havi melléklete — nyolc oldalon jelenik meg — szintén jó közlési lehetőséget biztosít számukra.

A városi *filharmonikusok* zenekara külföldön is jól ismert. Az idén Spanyolországban, Franciaországban és az NSZK-ban tettek eleget meghívásnak. Jövőre Olasz- és Görögországban várják őket.

A plovdiviak 12 (plusz nyáron még 3 szabadtéri) mozi- és több videoklubban láthatják a világ filmtermésének hozzájuk elérő részét. Ottjártamkor a nálunk is ismertek közül — többek között — a *Flashdance* és az *Aranyoskám* című amerikai filmek plakátjaira ismerem rá.

Impozáns otthont kapott néhány éve a másfél millió kötetet számláló városi könyvtár. A humán kutató gazdag anyagot lel itt a Balkán történelme, irodalma, a művelődési kapcsolatok területéről, de például az a teljesség is, amellyel a mai európai művelődés itt képviselve van. Amikor büszkén sorolják különleges szolgáltatásaikat, az elkényeztetett szegedi udvariasan bólogat, hiszen mindezt otthon is megadja „a Somogyi” meg „az Egyetemi”, de talán érdekes mozzanatként említhető pl. a gyermekolvasókkal való foglalkozás több formája vagy a kasírozott, tehát fel is akasztható, jó minőségű reprodukciók kölcsönzése.

A mi művésztelepeinkhez hasonló szerepkörrel működik már sok éve a *Plovdivi pleinair* nevű nemzetközi festő-, grafikus- és szobrásztábor. Az idén pl. az európai szocialista országokon kívül a népi Koreából, Mongóliából, Vietnamból és a távoli Nicaraguából is volt itt 14 művész. Kiállításuk mindig termékeny izgalmat hoz a város szellemi életébe, s az anyag egy részét mindig a helyi képtárnak adományozzák. Az évek során így jó néhány, időközben jelentős művésszé érő festő és grafikus itt született művével gazdagodik Plovdiv.

BARCZÁNFALVI FERENC RAJZA

Színházi élete mozgalmas, az itt élő néhány magyar véleménye szerint is sokszínű. A főváros mellett itt van az ország másik operaháza, a drámai színház előadásait jól jegyzi a hazai kritika. A már négy világrészben szerepelt modern bábszínház, valamint a tucatnyi, többségében újonnan épített szakmai művelődési otthon gazdag programot nyújt a tartalmas szórakozáshoz.

Országos viszonylatban is sajátos színfoltot jelent az *Antik színház*. Valamikor vagy másfél ezer évvel ezelőtt földregézés temethette be. A várossal erősítési munkálatai közben alig egy évtizede ásták elő a 10-15 méteres földréteg alól. Márványülései amfiteátrum ez, a görög színházaknál tapasztalt csodálatos akusztikával. 1981 óta jócskán ki is használják, évente három ciklusban: a tavaszi és őszi nemzetközi vásárok idején, valamint nyáron tartanak itt előadásokat. Az idén pl. a helyi, szófiái, várnai és burgászi társulatok mellett egy spanyol balettegyüttes és a lengyel táncszínház lépett föl. A műsoron e néhány év alatt a kifejezetten antik témájú művek (mint Stravinszkij *Oidipus király-a*, Ravel *Daphnis és Chloé-ja*, Berlioz *Trójai nők-je*, a bolgár Nikolov *Leláncolt Prometheus-a*) mellett Shakespeare, Lope de Vega és Gondoni darabjait játszották. Jövőre Béjart együttesét szeretnék ott látni, és tárgyalnak a leningrádi balettel is. A most október elején kezdődő őszi szezonban többek között Verdi *Attila* című operáját, Bellini *Normá-ját* és egy pantomimelőadást láthatja az estéknént egybegyűlő mintegy kétezer néző.

És talán egyedülállóan gazdag Plovdiv muzeális látnivalókban. Két és fél ezer éves múltjának minden egyes korszaka szép feltárt anyagban látható. A főutcán sétálva a trák főváros, *Filippopolisz* 30 ezer nézőt befogadó stadionjának maradványaira bukkanunk. Az új posta épülete mellett láthatjuk a római korban *Trimontium*-nak (a három halom városának) nevezett Plovdiv egykori fórumának épen megmaradt részeit. Az i. sz. második századból való az Antik színház. A fél évezredes török világ hangulatát az ólomborításos kupolájú *Dzsumaja dzsámi* vöröses épülete, a nála kisebb *Imaret dzsámi* meg a kerengő dervisek egykori kolostora, a *Mehlevi hane* adja vissza.

A leggazdagabb azonban a 19. század közepén kezdődött Újjászülés évtizedeiben épített házak százaiából álló Óváros. A keskeny macskaköves utcákon egymást érik az előreugró balkonos, faszerkeztes házak, rajtuk a hármas görbe cseréptetőzettel. Jó néhány közülük remekül alkalmazkodik a dimbes-dombos terephez, s amit az udvar felől földszintesnek vélünk, az utcáról akár három emeletével is meglepi a járókelőt. S annak ellenére, hogy a mintegy harminc legszebb, mert annak idején a leggazdagabb kereskedők által emelt házból régészeti, néprajzi, képzőművészeti stb. múzeumok létesültek, az Óváros nem holt múzeumnegyed. A házak többségében ma is laknak, másokban országos és megyei vendégházai, az író-, képzőművész-, zeneművész-szövetségek alkotóházai vannak. Itt van a híres népi szurrealista festő, Zlatyó Bojadzsiyev, Plovdiv egykor jellegzetes figurája legteljesebb gyűjteményének állandó otthont adó múzeum is. És méltán tartják nagy becsben *Alphonse de Lamartine* francia költő 1830-as itteni tartózkodásának színhelyét, a Palden utcai, márványtáblával is ellátott házat is.

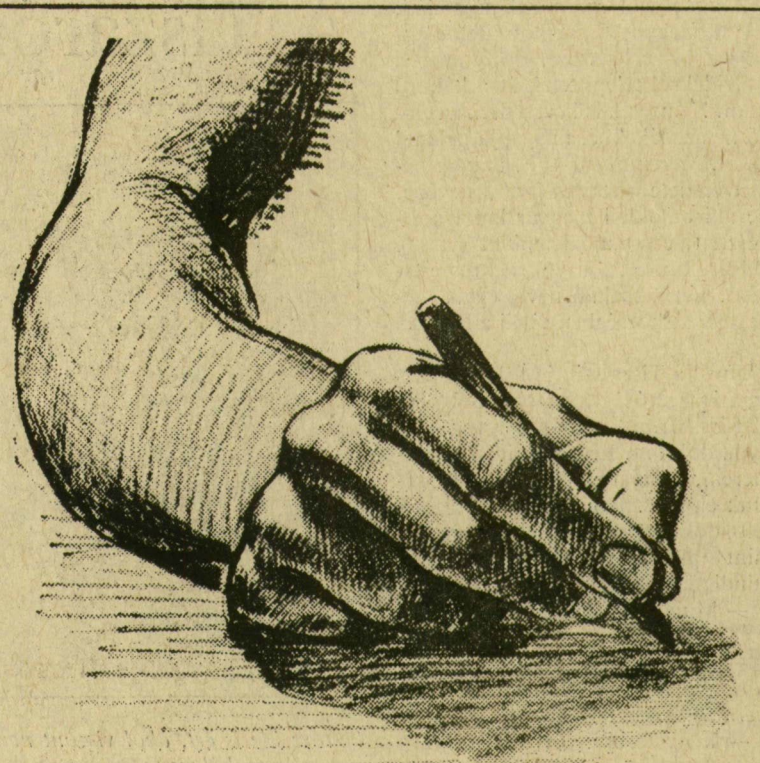
A várostól alig félórai útra csodás kirándulóhelyek várják az embert. Dél felé Aszen cár ezeréves várának maradványai és a grúz szerzetesek 12. században alapított *bacskovoi kolostora*. Északon a bolgár Hévíz, *Hiszárja* árnyas ligetei és gyógyforrásai. Keletre van *Pervomaj* az ősi sziklarajzokat őrző barlangjaival. És bármely irányban néz le az utas a Felszabadítók halmáról, a nép által Aljosának becézett szovjet katonaszobor csizmája mellől, mindenfelől égig érő hegyek, zöldellő erdők, hűvös, sebes patakok hivogatják.

A rövid időre ideérkezőt is meglepi a mindenféle apró részletekben is megnyilvánuló kelet varázsa: innen már alig néhány száz kilométerre van Isztambul. A bevásárló-utcák és piacok bazárszerű hangos sokadalma, a roston-sült húskok és kolbászkák fokhagymaillata, a város szélén lovat szelidítő vagy éppen birkát nyúzós legények látványa, a méztől csepegő édességek sokasága, a jellegzetesen balkáni gyászközlés formája: a fényképes falragaszok, melyeken nem csupán a hozzátartozók halálát, de annak 40 napos vagy egy-, két- meg három esztendő fordulóját tudatják a városnegyedben lakó ismerősökkel. A törülközőnyi kis kertek minden háznál, bennük lugasszőlő és már barnuló gyümölcsseikkel bólogató fügefák. A rekkenő nyári melegben mindenki számára természetes több órás ebédszünet, miközben a zöldségszobolt előtt elzáratlanul, ám mégis érintetlenül kinn maradnak a pradicssommal, paprikával, szőlővel telt ládák...

És lépten-nyomon előjönnek a bolgár-magyar kapcsolatok is. Megy az ember az utcán és hirtelen a Kossuth Lajos téren találja magát. Vagy éppen a Petőfi utcán. (Igaz, ez utóbbira nem rögtön ismer rá, hiszen a bolgárban nincsen ő betű, tehát csak *Petyofiként* adható vissza.) Az ismerősök a télen a helyi színházban látott Örkény-darabot dicsérik, és a tévében most menő Wagner-sorozatot — enyhén szólva — nem... Az egyetem előtt álló névadó, Paiszjij Hilendarszkij atya bronzalakja magasra tartja könyvét, a *Bulgária történelmét*, és azt még a matematika szakos hallgatók is kívülről fújják: a könyvet először Budán nyomtatták ki. A strandon az öreg kabinos az „*Ungarja*” szóra a harmincas évek magyar filmjeinek címeivel reagál: *Dankó Pista, Gül Baba, Tóparti látomás*... Pal Jávor, Zitá Szelezky, Katalin Karády... És szinte mindenki, aki megtudja, hogy Szegedről vagyok, így válaszol: da, da, Plovdiv — Szeged: pobratimi, testvérvárosok.

Bulgária Magyarországtól messze van. Plovdiv Szegedhez — közel...

FENYVESI ISTVÁN

BURUZS CSABA: KÉZTANULMÁNY

BOTÁR ATTILA

Egy ívpapírra

*Azt mondd: írjak ma verset.
Mintha nem volna szél és altató
nagy esők, mintha súlyosbót nyugtalanság
sem lábatlankodna, csavarná el fejem.*

*Könnyű ma verset írni és kevés.
Inkább idegbeteg nyárfák helyére állna,
akinek van még a világról álma:
kegyetlen-pontos, mint kéregben a kés.*

*Már inkább zömök trafóházak állna —
szívemben fölerősödő zümmögések
földmélyi méh-rajokkal küldenek
éjféli lámpákba mézet.*

*Elég a lefogott, meggyűrűzött
pillanatból, sehova szálló
madarak tüdejét nem építem át mellkasomba,
hogy megszokjam a ritka levegőt.*

*Soha ilyen nehéz a föld
halottaknak vagy csak az elszökéshez.
Írjak ma verset, mondtad, s ívpapírról:
kiürtött erdők sírjáról fehérelsz.*

FENYVESI FÉLIX LAJOS

Levél Vas Istvánhoz

*Ősz faágak óarany rácsain át hűvösség
sívít papíromra, de nem a közelítő tél,
a mindenség falaiból szivárgó nyirkos
hideg. A távolból ismerős alakod idézem:
egyedül ülsz a zörgő HÉV-en,
lámpás fejed olvas kíváncsian
fűzfa-hajú költőpalánták kézradataiban,
látom a kormos ablakban reménység-szemed,
tisztaság-homlokod, merengő arcodon
olykor kigyúl a rejtőző fájdalomtól
gyertyalángnyi, megremeg vállad:
most dobják rá az újabb homokzsákot!
Hatalmas hálóját kivetni készül Mors,
s hegynek verődve a köd törött szárnya
sötétre festi a Duna holdezüst tükrét,
akár az ónszínű Styx kanyarog az Idő?
Vénül ő is és párába omlik, ahogy mi?
Miért nem mutatja a kettébomló pillanat
mosolygós ikerfelét mint a Nap?
Meddig őrzi a lélek
fény-töréses igényeket?
Bár az „aszály havában” bolyongsz,
fuldoklóbb sebzett szíved verése,
a csillaglétű mulandóság eltörli
semmisség-életünk könnyedén —
maradj közöttünk sokáig!
Tested titkon a szenvedés ezer ujjá
gyémántkeményre gyúrta,
könyveid legszebb lapján merengve
Isten a száját percig nyitva feledte,
szakállához kötözve függ az erkély,
ódalászik Párizs, Róma, London, Erdély,
hallgatod a villamos-zúgású szeptembert,
az éjszaka kristályhéjú buborékait
görgeti hetven-5 évvel együtt a hidon át.*